

Сборникът „Книгата – нашето по-смислено настояще“ (съст. Любомира Парижкова) включва доклади от научния форум на Университета по библиотекознание и информационни технологии – „Дни на книгата и авторското право в УниБИПИ“.

Научната конференция е част от проект по Наредба № 9 на Министерството на образованието, младежта и науката.

Сборникът представя различни позиции от областта на история и философия на книгата, книгата като възможност за забавление - акцент са книгите-игри, сайтовете за книги. Разгледани са и актуални проблеми на авторското право. Статиите са групирани:

- Доклади от двете секции;
- Студентски доклади и есета;
- Наградени студентски есета и плакати.

Авторите в сборника са университетски преподаватели, изследователи, журналисти, издатели. Книгата включва също доклади и есета на млади учени, докторанти и студенти от УниБИПИ.

Водещата статия в сборника е посветена на 250-годишнината от написването на Паисиевата „История славянобългарска“ на проф. Вера Бонева.

КНИГАТА

нашето по-смислено настояще

**Книгата – нашето
по-смислено настояще**

**Сборник с доклади
от форума „Дни на книгата
и авторското право в УниБИТ“
2/2012**

Съставител *Любомира Парижкова*

**За буквите – О писменехъ
София • 2012**

Съдържание

Послание от Ирина Бокова	7
Предговор.....	8
Живот, посветен на книгата и на духовността българска – <i>Събина Ефтимова, Соня Спасова, Любомира Парижкова</i>	15

Първа секция

Паисий Хилендарски и неговият исторически текст във възрожденската публичност – <i>Вера Бонева</i>	23
Книгите-игри в новата епоха на е-книгите: Завръщане в бъдещето – <i>Александър Султанов</i>	44
Човешката библиотека: е-книги и х-книги – <i>Калин Ненов</i>	47
Българското участие в Лайпцигския панаирна книгата – <i>Силва Папазян</i> 50	
Изследване на сайта www.bookcrossing.com – <i>Любомира Парижкова</i>	55
Нови буккросинг зони в София – <i>Милена Златарова</i>	67
Центрове на българското книгоиздаване (1878–1908) – <i>Васил Загорев</i> ... 69	
Чети! Сподели! Бъди крачка напред! (социологически поглед) – <i>Пламена Златкова, Васил Загорев</i>	78
Един поглед върху триадата четене–четиво–читатели: съвременен аспект – <i>Росица Кръстева</i>	93
Четене и информиране – <i>Стефка Толева-Стоименова</i>	98
Библиотерапевтичните текстове – <i>Събина Ефтимова</i>	104
Книгите и потребителите на университетските библиотеки – <i>Силвия Станчева</i>	112

Втора секция

Нарушения и защита на авторските права върху литературни произведения – книги – <i>Божана Неделчева</i>	121
Търговско споразумение за борба с фалшифицирането (АСТА): противоречия и перспективи – <i>Деян Димитров, Вероника Стоилова</i>	134
Развитие на авторскоправна библиотечна политика: Представяне на новото ръководство на eIFL – <i>Таня Годорова</i>	143
Авторски правомощия при използването на произведения в Интернет – <i>Тереза Тренчева</i>	149
Авторското право – кой ни пази от пазачите? – <i>Григор Гачев</i>	154

Доклади на докторанти и студенти

„Славянобългарска история“ – <i>Агнеса Цветкова</i>	159
Пътят на една книга – <i>Евелин Ангелова</i>	166
Списание „Ново време“ – поглед през годините – <i>Десислава Алтъпармакова</i>	169
Примери за насърчаване на четенето – <i>Димана Янкова</i>	172
Българските книги във фонда на библиотеката на Хамбургския университет, Германия – <i>Соня Спасова</i>	177

Авторски правомощия при използването на произведения в Интернет¹

Тереза Тренчева

Университет по библиотекознание и информационни технологии
t.trencheva@unibit.bg

Резюме: Целта на настоящия доклад е да разкрие авторските правомощия при използването на произведения в Интернет. За постигане на така поставената цел е направен аналитичен обзор на авторското право, което включва в себе си голям брой имуществени и неимуществени права, касаещи пряко използването на произведенията в дигиталното пространство. В заключение са направени основни изводи и препоръки.

Ключови думи: авторско право, имуществени права, неимуществени права, дигитализация, Интернет.

Правото на интелектуална собственост представлява система от правни норми, които регулират обществените отношения, свързани с интелектуалната собственост, т.е. свързани със създаването, признаването, издаването, разпространяването, наследяването и юридическата закрила на интелектуалната собственост (Христоматия на интелектуалната собственост, 1991).

Развивайки се с необичайно бързи темпове, Интернет е феномен не само в географския, но и в социално-правния смисъл на думата, променя познатите ни социално-икономически парадигми и правото на интелектуална собственост не е изключение от това.

Правните институти все повече и повече циркулират между държавите и между различните нива на регулация (Тодоров, 2010 : 15). Основната функция на авторското право като правен институт е да осигури защита на носителите на авторски права срещу неразрешено използване на техните творби от страна на трети лица (Апостолова, 2002 : 64).

Авторското право има като съдържание голям брой имуществени и неимуществени права, но за целите на изложението на настоящата разработка ще бъдат разгледани само онези от тях, които касаят пряко използването на произведенията в интернет пространството.

¹ Тази публикация е реализирана благодарение на проект „Анализ на обичайните практики при използването на продукти на интелектуалната собственост в университетска информационна среда“. ДМУ 03/3, финансиран от Фонд „Научни изследвания“ към Министерство на образованието и науката, в конкурсна сесия „Млади учени–2011“.

Имуществени права. От имуществените права на автора само някои са съотносими към Интернет, а именно:

- правото на възпроизвеждане;
- правото на разпространение сред неограничен брой лица на оригинала или екземпляри от произведението;
- правото на предлагане по безжичен път или по кабел на достъп на неограничен брой лица до произведението или част от него по начин, позволяващ този достъп да бъде осъществен от място и по време, индивидуално избрани от всеки от тях.

Последното от посочените права е правото на интерактивно предаване на произведения „онлайн“. Според американското законодателство това право представлява „особен начин на разпространение“. В Закона за авторското право и сродните му права (ЗАПСП) то е признато и уредено като самостоятелно и независимо от другите авторски правомощия, без оглед на това, че е налице известно застъпване и покриване между тях. Не такъв подход е възприет в Директива 2001/29/ЕО.

В информационната директива правото на предаване по цифров път е обособено като ново, но е поместено в рамките на една по-обща категория – „съобщаване на публиката“ („communication to the public“), в която влиза и излъчването по безжичен път и предаването по кабел. По подобен начин са отразили тази разпоредба и редица европейски законодателства във вътрешното си право. Българският законодател не си служи с общата категория „съобщаване на публиката“, а е разпределил отделните компоненти на това действие в т. 3 до 6 на чл. 18, ал. 2. „Затова през 2000 г. на законодателя не му е оставало нищо друго, освен да постави това действие и свързаното с него правомощие като нова точка 10 в изброяването в чл. 18, ал. 2“ (Саракинов, 2007 : 111).

Правото на възпроизвеждане има отношение към използването по Интернет, защото самото качване („the uploading“) на едно произведение в Интернет е както акт на възпроизвеждането му, така и акт на трансформацията му чрез цифровизиране, т.е. чрез преобразуване на аналоговите данни в цифрови.

Затова в Зелената книга на Европейската комисия за авторските и сродните им права (юли 1995 г.) се посочва, че цифровизацията на произведение трябва да се счете за възпроизвеждане на произведение, за което е необходимо съгласието на автора. В декларацията към чл. 1 на Международния договор за авторско право на СОИС от 1996 г. също така е споменато, че „съхраняването („the storage“) на закриляно произведение в цифрова форма в електронна среда представлява възпроизвеждане по смисъла на чл. 9 от Бернската конвенция“.

Именно тук възниква и въпросът за цифровизацията на осиротелите произведения; бидейки защитени от авторското право и в същото време с неизяснени и неоткриваеми притежатели на права, те не могат да бъдат дигитализирани и съхранени в същото време (Тодорова, 2011 : 84).

Според едно широко разбиране в европейската доктрина и практика „запаметяването“ на едно произведение се разглежда като възпроизвеждане, когато то е предназначено да доведе по-късно до възстановяване на произведението (Spoor, 1986).

В ЗАПСП възпроизвеждането е дефинирано като „прякото или непрякото размножаване в един или повече екземпляри на произведението или на част от него по какъвто и да е начин и под каквато и да е форма, постоянна или временна, включително запаметяването му под цифрова форма в електронен носител.“². С цел по-лесното предаване на произведения по Интернет и избягване на възможността за възникване на усложнения при стриктното спазване на закона, в чл. 24 на ЗАПСП е предвидено кога това възпроизвеждане може да се извършва без съгласието на носителя на авторското право и без заплащане на възнаграждение. Става дума за временно възпроизвеждане на произведения, ако то има преходен или инцидентен характер, няма самостоятелно икономическо значение, съставлява неделима и съществена част от техническия процес и се прави с единствената цел, да позволи предаване в мрежа чрез посредник или друго разрешено използване на произведения. Българският законодател е обвързал свободното използване със запазването на техническите средства за защита, като е разпоредил, че такъв вид използване „не може да се извършва по начин, който е съпроводен с премахване, повреда, унищожаване или разстройване на технически средства за защита, без съгласието на носителя на авторското право.“³

Правото на разпространение също може да бъде отнесено към използването във виртуалното пространство, защото предоставянето на една творба в Интернет чрез уеб страница е акт и на нейното разпространение сред потребителите на Интернет. Юриспруденцията е категорична, че последните са публика, макар и виртуална.

Всъщност актът на предоставяне на произведение в Интернет включва по нещо от действията „възпроизвеждане“, „разпространение“, „публично изпълнение“, „излъчване по безжичен път“ и „предаване по кабел“, но не се покрива с тях. Вследствие на това

² § 2, т. 3 от Допълнителните разпоредби на ЗАПСП.

³ Чл. 25а, ал. 1 от ЗАПСП.

получаването на право за което и да е от тези действия (например само за възпроизвеждане) или дори получаването на всички права върху посочените действия не означава, че е получено право за използване на произведението „онлайн“.

То трябва изрично да се посочи в договора, сключван между автора на произведението и ползвателя. И обратно, получаването на право за използване на произведението онлайн не дава на ползвателя други права, ако те не са включени в договора.

Неимуществени права. От неимуществените правомощия на автора, приложими към мрежата са:

– правото на автора да разгласи произведението си (цифровизацията на произведение и разпространението в този му вид може да стане само с писменото авторско съгласие);

– правото на автора да иска запазване на целостта на произведението и да се противопоставя на всякакви промени в него, както и на всяко друго действие, което би могло да наруши законните му интереси или личното му достойнство (цифровизацията на текст, снимка или картинка променя донякъде произведението и то се възприема малко по-особено, отколкото в първоначалния му вид).

И двете посочени права на автора могат да бъдат отчуждавани, но само „изрично в писмена форма“⁴.

Заклучение

Системата на авторското право включва в себе си голям брой имуществени и неимуществени права, но само някои от тях са съотносими за използването на произведенията в Интернет. Ето защо е целесъобразно системата на интелектуалната собственост да се реорганизира, като се пригоди към новите условия на информационното общество, за да не се превърне Интернет в беззаконова зона в бъдеще. Необходимо е законодателствата в областта на интелектуалната собственост своевременно да посрещат предизвикателствата на Интернет и да съобразят своите разпоредби с тях.

Използвани източници

1. **Апостолова, Р.** Защита на разпространението на филми и развлекателен софтуер по Интернет. // *Собственост и право*, № 6, 2002, с. 64.
2. **Саракинов, Г.** Авторското право и сродните му права в Република България, 4 прераб. и доп. изд. С., Сиби, 2007, с. 388.
3. **Тодоров, И.** Съотношения на европейското административно право с българското административно право. С., Сиела, 2010.

⁴ Според чл. 16 от ЗАПСП.

4. **Тодорова**, Т. Европейска – дигитално съдържание и авторски правомощия. // *Книгата – нашето по-смислено настояще*. – С., За буквите – О писменехъ, 2011, с. 75–91.

5. **Христоматия** на интелектуалната собственост. С., ИИПРА, 1991.

6. **Spoor**, J. H. La reproduction par la mise en memoire dur ordinateur, Rapport general, Travaux de l'association H.Capitant, tome XXXVII, 1986, p. 335.